

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A
STADI ZA KAZI

634

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2021

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C.
2. Jibu maswali yote katika Sehemu A na maswali mawili kutoka katika kila sehemu B na C.

maktaba.tetea.org



1. Bainisha aina nne za vifani vinavyotokana na ususi na kwa kila kimoja taja matumizi yake. Aina ya kwanza ni vikapu. Vikapu hutengenezwa kwa kutumia nyuzi au vitambaa vilivyosokotwa na hutumika kwa ajili ya kuhifadha vitu kama matunda, mavazi au bidhaa ndogondogo nyumbani au sokoni.

Aina ya pili ni kofia. Kofia za ususi hutumika kwa ajili ya urembo, kujikinga na jua au hata kama sehemu ya mavazi ya asili hasa kwenye tamaduni za Kiafrika. Kofia hizi hutengenezwa kwa nyuzi za asili zilizofumwa kwa ustadi.

Aina ya tatu ni miteka. Miteka ya ususi hutumika nyumbani kama sehemu ya mapambo ya ndani, mahali pa kukalia au kulalia. Miteka hii pia hutumika kwenye shughuli mbalimbali za kijamii kama mikutano au sherehe.

Aina ya nne ni mapambo ya ukutani. Mapambo haya yanaweza kuwa ya kisanaa yenye michoro au maumbo mbalimbali na hutumika kwa ajili ya urembo ndani ya nyumba au sehemu za umma kama ofisi na hoteli.

2. Kwa kutumia hoja nne, ainisha umuhimu wa kuzingatia urari wa kijinsia katika ujifunzaji wa somo la Stadi za Kazi.

Hoja ya kwanza ni kuhakikisha usawa wa fursa kwa wanafunzi wote. Kila jinsia inapaswa kupata nafasi sawa ya kushiriki katika shughuli na mafunzo ili kukuza vipaji vyao bila ubaguzi.

Hoja ya pili ni kukuza uelewano na ushirikiano wa kijamii. Wanafunzi wa jinsia tofauti wanapofanya kazi pamoja kwa usawa hujenga stadi za kushirikiana na kuheshimiana.

Hoja ya tatu ni kuondoa mitazamo potofu ya kijinsia. Wanafunzi hujifunza kuwa kazi au shughuli si za jinsia fulani pekee bali kila mtu ana uwezo wa kufanya chochote.

Hoja ya nne ni kuchochea maendeleo ya jamii kwa ujumla. Watoto wa kiume na wa kike wanapojifunza kwa usawa, wanakuwa watu wazima wenye mchango mkubwa wa maendeleo katika nyanja zote bila kuachwa nyuma kijinsia.

3. (a) Nini maana ya shairi?

Shairi ni kazi ya fasihi andishi au simulizi inayotumia lugha ya kisanaa, yenye muundo wa beti na mishororo, na mara nyingi huwasilisha ujumbe kwa kutumia lugha ya picha, taswira, sitiari na tamathali nyingine za semi. Shairi linaweza kusomwa au kughaniwa na huwasilisha hisia, maoni au fikra za msanii kwa njia ya kipekee.

(b) Eleza kwa kifupi vipengele vitatu muhimu vya kuzingatia wakati wa kutunga shairi.

Kipengele cha kwanza ni matumizi ya lugha ya kisanaa. Lugha inayotumika kwenye shairi inapaswa kuwa ya kuvutia, yenye taswira na tamathali ili kushawishi hisia za msomaji au msikilizaji.

Kipengele cha pili ni mpangilio wa beti na mishororo. Shairi linapaswa kuwa na muundo wa kisanaa wa mistari yenye mtiririko unaovutia na wenye mpangilio mzuri wa wazo kuu.

Kipengele cha tatu ni ujumbe unaoeleweka. Shairi linapaswa kuwa na ujumbe unaolenga kuelimisha, kuonya, kuhimiza au kuburudisha, na ujumbe huo uwe wazi kwa hadhira inayolengwa.

4. Elezea kwa kifupi manufaa ya mbinu ya ziara katika kufundishia mada ya Upigaji picha kwa wanafunzi wa Darasa la Sita. Toa hoja nne.

Hoja ya kwanza ni kuwafanya wanafunzi wajifunze kwa kuona vitu halisi. Ziara huwapa wanafunzi nafasi ya kuona kamera, studio, na mazingira halisi ya upigaji picha badala ya kuelewa kwa nadharia pekee.

Hoja ya pili ni kuongeza motisha ya kujifunza. Wanafunzi wanapopata nafasi ya kutoka nje ya darasa na kujifunza kwa vitendo, huongeza hamasa na kupenda somo zaidi.

Hoja ya tatu ni kuongeza uelewa wa vitendo. Wanafunzi huweza kuona kwa macho namna ya kushika kamera, kupiga picha na kutazama matokeo, jambo ambalo huimarisha ujuzi wao kwa haraka.

Hoja ya nne ni kuwajengea wanafunzi ujuzi wa kazi. Kupitia ziara wanaweza kupata maarifa yanayoweza kuwasaidia baadaye kuwa wapiga picha au kuanzisha kazi inayohusiana na sanaa ya picha.

5. Kwa kutumia mifano, tofautisha kati ya kushona na kutarizi.

Kushona ni mchakato wa kuunganisha vipande vya vitambaa au nguo kwa kutumia sindano na uzi, ili kutengeneza au kukarabati mavazi. Mfano wa kushona ni kushona suruali au sketi baada ya kuikatakata.

Kutarizi ni kazi ya kupamba nguo kwa kushona urembo au michoro kwa kutumia sindano na uzi wa rangi mbalimbali. Mfano wa kutarizi ni kuweka maandishi au maua kwenye blauzi au mtandio ili kuifanya ipendeze zaidi.

6. Bainisha vigezo vinne vinavyoweza kutumika katika kuchagua mbinu ya kufundishia mada ya Ufundi kwa wanafunzi wa Darasa la Tano.

Kigezo cha kwanza ni aina ya somo. Mada ya ufundi mara nyingi huhitaji mbinu za vitendo kama onyesho, mazoezi au kazi ya mikono.

Kigezo cha pili ni kiwango cha uelewa wa wanafunzi. Mwalimu anapaswa kuchagua mbinu inayolingana na umri na uwezo wa wanafunzi ili kufanikisha ujifunzaji wa kina.

Kigezo cha tatu ni upatikanaji wa vifaa. Mwalimu achague mbinu inayoweze kulingana na vifaa vilivyopo shuleni au katika mazingira ya karibu.

Kigezo cha nne ni muda uliopo. Baadhi ya mbinu zinahitaji muda mrefu kutekeleza kama ziara au igizo, hivyo mwalimu anatakiwa azingatie muda wa somo kabla ya kuamua mbinu ya kutumia.

7. Eleza kwa kifupi mambo manne anayopaswa kuyafanya mwanafunzi ili aweze kuimba solfa vizuri. Jambo la kwanza ni kufanya mazoezi ya sauti mara kwa mara. Mazoezi husaidia kufahamu sauti za do, re, mi, fa, so, la, ti, do.

Jambo la pili ni kusikiliza kwa makini sauti sahihi za solfa. Hii humwezesha kutofautisha sauti za juu na za chini kwa usahihi.

Jambo la tatu ni kujifunza kutumia mikono kuashiria sauti za solfa. Mikono husaidia kumsaidia mwanafunzi kuwa na kumbukumbu ya nafasi ya kila sauti.

Jambo la nne ni kuimba kwa kuzingatia tempo au mdundo. Hii husaidia kuweka usawa wa sauti na uimbaji wa pamoja katika kikundi.

8. Toa maana ya upambaji nguo kwa mafundo na taja nguo nne zinazoweza kupambwa kwa njia hiyo. Upambaji nguo kwa mafundo ni njia ya kupamba vitambaa kwa kufunga mafundo katika sehemu maalumu kisha kuchovya katika rangi, na hatimaye kutoa muundo wa kipekee baada ya kuondoa mafundo hayo. Njia hii hujulikana pia kama batiki ya mafundo.

Nguo zinazoweza kupambwa kwa njia hiyo ni kanzu, fulana, sketi na shati. Kila moja hupata muonekano wa kipekee na wa kuvutia baada ya kupambwa kwa njia ya mafundo.

9. (a) Nini maana ya dhana biashara ndogondogo?

Biashara ndogondogo ni aina ya shughuli ya kiuchumi inayofanywa kwa mtaji mdogo na kawaida huendeshwa na mtu mmoja au familia. Biashara hizi hufanyika kwa kiwango kidogo cha uzalishaji au huduma na mara nyingi hufanyika maeneo ya karibu na jamii kama masokoni au majumbani. Lengo lake kuu ni kujipatia kipato cha kila siku na kuendeleza uchumi wa mtu binafsi au familia.

(b) Eleza kwa kifupi, aina tatu za biashara ndogondogo.

Aina ya kwanza ni biashara ya bidhaa. Hii ni pamoja na kuuza vitu kama matunda, mboga, nafaka, au bidhaa za dukani kwa kiasi kidogo. Biashara hii ni rahisi kuanzisha na inahusisha bidhaa zinazotumika kila siku.

Aina ya pili ni biashara ya huduma. Mfano wa hii ni saluni za kinyozi, kushona nguo, au kupika chakula kwa kuuza kwa watu wa karibu. Huduma hizi huendeshwa na mtu mwenye stadi maalum.

Aina ya tatu ni biashara ya uzalishaji mdogo. Hii inahusisha utengenezaji wa vitu kama sabuni, mishumaa, au vyakula vya kukaanga nyumbani kwa kuuza kwa wanajamii wa karibu.

10. Fikiria unafundisha mada ndogo ya Ufugaji bora wa kuku wa kienyeji kwa wanafunzi wa Darasa la Tano, ni sifa zipi za kuku wa kienyeji utakazowafundisha wanafunzi wako? Toa sifa nne.

Sifa ya kwanza ni uwezo mkubwa wa kustahimili mazingira magumu. Kuku wa kienyeji huwa na kinga ya asili inayowawezesha kuishi kwenye mazingira yenye mabadiliko ya hali ya hewa au magonjwa.

Sifa ya pili ni matumizi madogo ya chakula. Kuku wa kienyeji huweza kutegemea chakula cha asili kama wadudu na mabaki ya vyakula, hivyo si gharama kubwa kuwatunza.

Sifa ya tatu ni nyama yenye ladha nzuri. Kuku wa kienyeji hutambulika kwa nyama ngumu yenye ladha tamu zaidi kuliko kuku wa kisasa, jambo linalowafanya wependwe sana na walaji.

Sifa ya nne ni uwezo wa kutaga mayai ya asili. Kuku wa kienyeji huweza kutaga na kuatamia mayai yao kwa asili bila hitaji la vifaa vya kisasa, hivyo kusaidia katika kuzaliana bila gharama kubwa.

11. Ufuaji wa nguo ni stadi inayofuata kanuni mbalimbali katika utekelezaji wake. Kwa kutumia hoja tano, fafania kanuni hizo.

Kanuni ya kwanza ni kutenganisha nguo kulingana na rangi. Hii husaidia kuzuia nguo zenye rangi kali kuchafua nguo zenye rangi hafifu au nyeupe.

Kanuni ya pili ni kutumia sabuni sahihi. Sabuni ya kufulia inapaswa kuwa laini kwa vitambaa ili isiharibu nguo au kusababisha kuwasha kwa ngozi.

Kanuni ya tatu ni kuosha nguo kwa hatua. Hii inahusisha kuziloweka, kuzipiga, kuziosha na kuzikamua kwa utaratibu ili kuhakikisha usafi kamili.

Kanuni ya nne ni kuanika nguo mahali penye hewa ya kutosha na kivuli au jua laini ili nguo zisiharibike kwa mwanga mkali au unyevu.

Kanuni ya tano ni kupiga pasi kwa uangalifu. Nguo zinapaswa kupigwa pasi kwa joto linalofaa ili zisiharibike wala kuchomeka, na ziwe tayari kwa kuvaa zikiwa na muonekano mzuri.

12. Eleza mambo muhimu ya kuzingatia wakati wa kutengeneza juisi ya matunda. Toa hoja tano.

Hoja ya kwanza ni kuchagua matunda safi na yaliyoiva vizuri. Matunda yaliyoiva vizuri huleta ladha tamu na harufu nzuri kwenye juisi.

Hoja ya pili ni kuhakikisha usafi wa mazingira na vifaa vya kutengenezea juisi. Vitu kama blender, visu, chujio na vyombo vinapaswa kuoshwa vizuri ili kuzuia vijidudu.

Hoja ya tatu ni kukata matunda kwa usahihi. Vipande vya matunda vinapaswa kuwa vidogo vya kurahisisha uchanganyaji au kusaga.

Hoja ya nne ni kutumia kiasi sahihi cha maji au sukari. Hii ni ili kuweka uwiano mzuri wa ladha ya juisi bila kuifanya iwe na ladha kali sana au kupoteza ladha ya asili ya tunda.

Hoja ya tano ni kuhifadhi juisi vizuri baada ya kutengeneza. Juisi inapaswa kuwekwa kwenye chupa safi na ya kufungwa vizuri na kuhifadhiwa kwenye jokofu au sehemu yenye baridi ili isiharibike haraka.

13. Fikiria unaandaa nukuu za somo kuhusu dhana ya Ustawi wa mboga, chambua hatua sita za kustawisha mchicha shambani.

Hatua ya kwanza ni kuandaa shamba vizuri. Hii ni pamoja na kulima, kung'oa magugu na kurahisisha upenyezaji wa maji na hewa kwenye udongo.

Hatua ya pili ni kupanda mbegu kwa mstari au matuta kwa umbali unaofaa ili kuipa kila mmea nafasi ya kustawi vizuri.

Hatua ya tatu ni kumwagilia maji mara kwa mara. Mchicha huhitaji maji ya kutosha lakini si kupita kiasi ili kuzuia kuoza kwa mizizi.

Hatua ya nne ni palizi ya mara kwa mara. Magugu huchukua virutubisho vya mimea, hivyo ni muhimu kuyaondoa ili mchicha upate lishe ya kutosha.

Hatua ya tano ni kuweka mbolea ya asili kama samadi au mboji ili kuongeza rutuba ya udongo kwa ukuaji wa haraka wa mchicha.

Hatua ya sita ni kuvuna kwa wakati unaofaa. Mchicha unapaswa kuvunwa ukiwa bado na kijani kibichi ili kupata virutubisho vingi na kuzuia kuzeeka.

14. (a) Chambua sehemu kuu mbili za Muhtasari wa somo la Stadi za Kazi.

Sehemu ya kwanza ni malengo ya somo. Hii inaeleza lengo kuu na mahususi ya somo la Stadi za Kazi kwa kila darasa au ngazi ya elimu. Malengo haya yanaongoza mwelekeo wa ufundishaji na ujifunzaji.

Sehemu ya pili ni maudhui ya somo. Hii inajumuisha mada kuu, mada ndogo, shughuli za kujifunza na tathmini. Maudhui hutoa mwongozo wa kile kinachopaswa kufundishwa na namna ya kupima uelewa wa wanafunzi.

(b) Kwa nini mwalimu anatakiwa kufanya uchambuzi wa Muhtasari kabla ya kufundisha? Eleza kwa kutoa hoja nne.

Hoja ya kwanza ni kujua matarajio ya somo. Uchambuzi wa muhtasari humsaidia mwalimu kuelewa lengo la kila mada na kile ambacho mwanafunzi anatakiwa kufikia mwisho wa somo.

Hoja ya pili ni kupanga somo kwa mpangilio. Mwalimu anapochambua muhtasari, huweza kupanga somo kwa utaratibu wa kufundisha hatua kwa hatua.

Hoja ya tatu ni kuchagua mbinu na vifaa sahihi. Uchambuzi humsaidia mwalimu kuchagua mbinu za kufundishia na vifaa vinavyohitajika kwa kila mada.

Hoja ya nne ni kupima maendeleo ya mwanafunzi. Mwalimu anaweza kuweka viwango vya kutathmini mafanikio ya wanafunzi kulingana na malengo yaliyomo kwenye muhtasari.

15. Kwa kutumia hoja tano, eleza namna utakavyowafundisha wanafunzi kupiga ala sahili za muziki. Hoja ya kwanza ni kuonesha ala moja moja. Mwalimu anaanza kwa kuonesha kila ala ya muziki kama filimbi, ngoma au marimba na kueleza matumizi yake.

Hoja ya pili ni kuelekeza namna ya kushika na kupiga ala hizo kwa usahihi. Hii husaidia wanafunzi kuwa na stadi sahihi za kutumia ala.

Hoja ya tatu ni kuwapa wanafunzi nafasi ya kujaribu. Wanafunzi hupewa zamu ya kupiga ala kwa zamu huku wakielekezwa na kurekebisha pale inapohitajika.

Hoja ya nne ni kuwafanya wapige kwa mdundo. Mwalimu huwafundisha wanafunzi kuzingatia tempo na mdundo kwa kufuata mfano wa mwalimu au muziki wa kupigia.

Hoja ya tano ni kuwashirikisha kwenye kikundi. Kupiga ala katika kikundi huongeza ushirikiano na kuwafanya wanafunzi wajifunze kutoka kwa wenzao.

16. Kwa kutumia hoja sita, fafania umuhimu wa kutathmini matokeo ya upimaji katika somo la Stadi za Kazi.

Hoja ya kwanza ni kupima kiwango cha uelewa wa mwanafunzi. Tathmini husaidia kujua kama mwanafunzi amefikia malengo ya somo.

Hoja ya pili ni kumsaidia mwalimu kuboresha mbinu za ufundishaji. Matokeo ya upimaji yanaonesha maeneo yenye changamoto ili mwalimu afanye marekebisho.

Hoja ya tatu ni kutoa mrejesho kwa mwanafunzi. Kupitia matokeo, mwanafunzi hujua nguvu zake na udhaifu wake hivyo kujiweka sawa.

Hoja ya nne ni kutoa msingi wa kupanga kazi nyingine. Tathmini husaidia kupanga kazi za kurekebisha makosa au kuendeleza ujuzi zaidi.

Hoja ya tano ni kusaidia walimu na wazazi kutathmini maendeleo ya mwanafunzi. Wazazi hupata taarifa sahihi kuhusu maendeleo ya mtoto wao.

Hoja ya sita ni kuongeza uwajibikaji wa mwanafunzi. Mwanafunzi anajitahidi kujifunza kwa bidii akijua kuwa kazi yake itatathminiwa.